ΠΑΝΤΙΣΡΑ
αντικαπιταλιστικη • ενημερωση

Η ανάρτηση στη μνήμη του Απεραθίτη Δημοκράτη αξιωματικού Μιχάλη Βαρδάνη, που ερεύνησε καλά και έγραψε το ακόλουθο κείμενο στην αποστρατεία του και λίγο πριν φύγει, αφού έζησε με τιμή και άξια.
Από **kakaras.wordpress.com**

του ***Μιχάλη Βαρδάνη Αντιστρατήγου ε.α. Προέδρου ΣΦΕΑ 1967 – 1974***

Ήμουνα μαθητής Δημοτικού όταν στην κοινωνία της Απειράνθου έσκασε η είδηση: Αποδράσανε από τη Νάξο οι εξόριστοι Έλληνες αξιωματικοί! Έτυχε να έχω στενό συγγενή αξιωματικό που υπηρετούσε εκείνη την εποχή στα πολεμικά μέτωπα και το γεγονός της απόδρασης εξορίστων αξιωματικών γεννούσε στο παιδικό μου μυαλό πιεστικά ερωτήματα: Γιατί εξόριστοι; Γιατί αποδράσανε; Ποιά θα είναι η τύχη τους; φαίνεται όμως, πως οι ταραχώδεις εκείνοι καιροί, δεν άφηναν περιθώρια πειστικών απαντήσεων στα ερωτήματά μου παρ’ όλο που διαισθανόμουνα ένα απόκρυφο θαυμασμό των ερωτώμενων. Στους δύσκολους για τη χώρα μας και το λαό μας μεταπελευθερωτικούς χρόνους, ακόμη και οι μικρές και απόμακρες από το κέντρο κοινωνίες διατηρούσαν, έστω και με πολλές προφυλάξεις, τη φλόγα της Εποποιίας της Εθνικής μας Αντίστασης. Κι’ οι εξόριστοι αξιωματικοί στη Νάξο υπήρξαν από τους πρωταγωνιστές.

Πέρασαν χρόνια από τότε και μόνιμος πλέον νέος αξιωματικός βίωνα μαζί με πολλούς συναδέλφους μου και των τριών όπλων τους διαχωρισμούς και τις διώξεις που εξελίχθηκαν σε «πογκρόμ» στα εφτά χρόνια της Αμερικανοκίνητης Χούντας της 21 Απρίλη 1967. Εκείνες οι διώξεις μου έλυσαν δια παντός τις παιδικές μου απορίες για τους Έλληνες εξόριστους αξιωματικούς στη Νάξο και την απόδραση. Είχα τύχη αγαθή, στον πρώτο χρόνο της μεταπολίτευσης, όταν ιδρύαμε τον Σύνδεσμο της Αντιδικτατορικής Αντίστασης, να γνωρίσω δύο ξεχωριστές μορφές αγωνιστών, τους Στέφανο Παπαγιάννη και Βασίλη Βενετσανόπουλο, εξόριστους λοχαγούς στη Νάξο, μέλη της ομάδας απόδρασης και δεσμώτες της Χούντας στην μνήμη των οποίων και αφιερώνω αυτή μου τη γραφή.

Από τους αρχαίους χρόνους μέχρι τη νεότερη ιστορία μας τα νησιά του Αρχιπελάγους και κυρίως αυτά των άγονων γραμμών «φιλοξένησαν» πολιτικούς αντιπάλους αυταρχικών κρατικών εξουσιών.

Οι αγαθοί νησιώτες τους αντιμετώπιζαν με δέος και προφυλάξεις. Για τους επώνυμους έτρεφαν κρυφό θαυμασμό και φορές επηρεάζονταν από την ιδεολογία τους! Άλλωστε τα εκλογικά αποτελέσματα της Ικαρίας σε όλες τις εκλογικές αναμετρήσεις το καταδείχνουν.

Ένα στενό μου συγγενή λεβέντη, βοσκό, που διακρινόταν για την παλικαριά και αξιοσύνη του, ο πάππος του τού έδωσε το παρωνύμιο «Σκαρβέλης» κι' αυτό διατηρήθηκε μέχρι του θανάτου του εγγονού στα βαθιά γεράματα. Ήταν ο θαυμασμός του πάππου στον επαναστάτη της 3 Σεπτέμβρη 1843 συνταγματάρχη Σκαρβέλη που το Βαυαρικό Καθεστώς του Όθωνα τον είχε εξορίσει στην Νάξο.

Ο γνωστός πολιτικός της Αριστεράς καθηγητής Αλέξανδρος Σβώλος ήταν εξόριστος της Μεταξικής δικτατορίας στην Απείρανθο. Όταν στη μάχη της Αθήνας, Δεκέμβρη 1944, σκοτώθηκε από σφαίρες των Άγγλων του Σκόμπυ στην Πλατεία Μεταξουργείου, ένας νέος Απεραθίτης δικηγόρος, μαχητής του ΕΛΑΣ, ο Γιάννης Κατεινάς, οι αδελφές του νεκρού, στη συμφορά τους, μνημόνευσαν σε μοιρολόι τη σχέση του αδελφού με τον πολιτικό εξόριστο:

Ίντα σουκαμε(ν) ο Σβώλος
και σε κλαίει ο κόσμος όλος.

Οι συμφωνίες του Λιβάνου και της Καζέρτας που υπέκρυπταν τη στρατηγική των Άγγλων για τον έλεγχο της Ελλάδας και την επάνοδο του Βασιλιά.

Η υπάκουη στους Βρετανούς ελληνική κυβέρνηση του Καΐρου και η, όπως φάνηκε, έλλειψη στρατηγικής της ΕΑΜικής Ηγεσίας για την Ελλάδα μετά τον πόλεμο, έφεραν τον Δεκέμβρη με την ήττα των δυνάμεων της Αντίστασης και τη Συμφωνία της Βάρκιζας ανάμεσα στους Βρετανούς, την Ελληνική Κυβέρνηση και το ΕΑΜ. Μετά την υπογραφή της Συμφωνίας 12 Φλεβάρη 1945 ο λαός και οι ΕΛΑΣίτες Αξιωματικοί ποθούσαν την ειρήνη για να επουλωθούν οι πληγές του πολέμου και της κατοχής και ν' ανορθωθεί η οικονομία. Όμως δεν άργησε να γίνει φανερό στην πράξη πως η Βάρκιζα ήταν μια λεόντειος συμφωνία για τους Βρετανούς και την ελληνική «εθνικοφροσύνη» που απέβλεπε στον αφοπλισμό του ΕΛΑΣ και τη συντριβή του Κινήματος της Εθνικής Αντίστασης.

Το ΕΑΜ και μετά το Δεκέμβρη, παρά την αποχώρηση της ΕΛΔ (Ένωση Λαϊκής Δημοκρατίας)

και προσωπικοτήτων, διατηρούσε την υπόστασή του σαν πολιτικός σχηματισμός της Αριστεράς και έκανε μεγάλες προσπάθειες για την εφαρμογή της Συμφωνίας. Αντίθετα, από την άλλη πλευρά τα όργανα του Κράτους και του παρακράτους, εξαπέλυσαν λυσσαλέο κυνηγητό εναντίον των αγωνιστών της Εθνικής Αντίστασης. Γράφει ο Στέφανος Παπαγιάννης λοχαγός ΠΒ, μαχητής του πολέμου 1940 και του ΕΛΑΣ στο βιβλίο του *«Από Εύελπις αντάρτης»*: *«Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες οι μόνιμοι αξιωματικοί που είχαν υπηρετήσει στον ΕΛΑΣ επέστρεφαν στα σπίτια τους. Όσοι είχαμε μόνιμη διαμονή στην Αθήνα παρουσιαστήκαμε στην έδρα του Α' Σώματος Στρατού για να αναλάβουμε υπηρεσία. Εκεί μας υποδέχτηκε, καθόλου φιλικά, ένας αρμόδιος ανώτερος αξιωματικός και μας είπε ότι σύμφωνα με τις ισχύουσες διαταγές πριν απ' όλα πρέπει να υπογράψουμε μια δήλωση. Η δήλωση ήταν έντυπη και το μόνο που χρειαζόταν ήταν τα στοιχεία ταυτότητας και η υπογραφή. Βέβαια ύστερα από τα γεγονότα της κατοχής και ιδιαίτερα του Δεκέμβρη, δεν περιμέναμε πως θα μας δεχτούν μετά βαΐων και κλάδων! Να υπογράψουμε όμως κι αυτό το χαρτί που έγραφε ότι η δράση μας από τις γραμμές του ΕΛΑΣ ήταν αντεθνική και προδοτική ξεπερνούσε τα όρια ανοχής».*

Η συντριπτική πλειοψηφία δεν υπέγραψε την κατάπτυστη δήλωση κι αυτό αποτέλεσε την αιτία οι λαμπροί αξιωματικοί μαχητές των αγώνων του λαού και του έθνους να τοποθετηθούν στον πίνακα Β'. Αυτό σήμαινε την πλήρη και ουσιαστική απομάκρυνση από τις στρατιωτικές Μονάδες και Υπηρεσίες με μόνη διαφορά από την αποστρατεία να φέρουν τη στολή του αξιωματικού και να παίρνουν το μισθό του βαθμού τους. Υπήρχε και πίνακας Α' που περιλάμβανε τους «εθνικόφρονες» με τους οποίους Βρετανοί και Κυβέρνηση στελέχωναν τον ανασυγκροτούμενο στρατό. Σε θέσεις κλειδιά τοποθετούνταν οι Βασιλόφρονες που είχαν υπηρετήσει στα Τάγματα Ασφαλείας. Η πολιτική αυτή διατηρήθηκε στις Ένοπλες Δυνάμεις σε όλη τη μετεμφυλιοπολεμική περίοδο και αποτέλεσε γενεσιουργό αιτία της επιβολής της εφτάχρονης δικτατορίας στην πατρίδα μας.

Οι παρακρατικές φασιστικές οργανώσεις δολοφονούσαν αγωνιστές της Αντίστασης και το Κράτος τους φυλάκιζε και τους έστελνε εξορία.

Ο Βασίλης Βενετσανόπουλος λοχαγός εξόριστος στη Νάξο μαχητής του ΕΛΑΣ γράφει στο βιβλίο του «ΠΑΡΩΝ»: *«Μέσα σε 4 μήνες από την υπογραφή της Βάρκιζας, τον Ιούνη 1945, οι δολοφονημένοι αγωνιστές είναι 650, οι φυλακισμένοι πάνω από 30.000. Οι μοναρχοφασιστικές συμμορίες ήταν 150 με δύναμη οπλοφορούντων 20.000. Το ΚΚΕ που ήταν η ψυχή της ΕΑΜικής Αντίστασης και συνέχιζε και μετά την ήττα να στέκει δίπλα στους διωκόμενους και απειλούμενους με εξόντωση αγωνιστές, έριξε στα τέλη Ιούνη 1945 στην 12η Ολομέλεια της Κ.Ε. το σύνθημα της μαζικής λαϊκής αυτοάμυνας (Μ.Λ.Α.) και έστειλε*

στελέχη του στη βάση προκειμένου να βοηθήσουν στην οργάνωση των αγώνων των εργαζομένων κατά της τρομοκρατικής δραστηριότητας των δολοφονικών συμμοριών που το έργο τους ενίσχυαν και οργάνωναν βασικά οι Βρετανοί». Ουσιαστικά άρχιζε ο εμφύλιος.

Στις 31-3-1946, σε συνθήκες βίας και τρομοκρατίας, έγιναν οι Βουλευτικές Εκλογές με αποχή της Αριστεράς όπως αυτή αποφασίστηκε από την Ολομέλεια της Κ.Ε. του ΚΚΕ. Την ημέρα των εκλογών μια ομάδα ενόπλων καταδιωκομένων επιτέθηκε κατά του Σταθμού Χωροφυλακής Λιτοχώρου και αφόπλισε τους άνδρες του. Η ημερομηνία της ενέργειας αυτής θεωρήθηκε από εκπροσώπους της Κυβέρνησης και του Στρατού ως μερομηνία έναρξης του εμφυλίου.

Ο Βασίλης Βενετσανόπουλος γράφει στο βιβλίο του «ΠΑΡΩΝ»: *«Αρχές Γενάρη 1946, ο αιματηρός απολογισμός του τρομοκρατικού οργίου είχε πάρει νέες μεγαλύτερες διαστάσεις: 1289 οι νεκροί, 84.931 φυλακισμένοι, πάνω από 100.000 καταδιωκόμενοι αγωνιστές ... και φαινόταν να είναι η ΜΛΑ η μόνη μέθοδος αντιμετώπισης του μονόπλευρου εξοντωτικού πολέμου και του δολοφονικού οργίου».*

Ο πόλεμος έπαψε να είναι μονόπλευρος και εξελίχθηκε σε εμφύλιο με όλα τα χαρακτηριστικά της μορφής του που κράτησε πάνω από τρία χρόνια με τις τραγικές του συνέπειες για το λαό και τον τόπο.

Οι περισσότεροι αξιωματικοί του Πίνακα Β΄ ζητούσαν ν' ανεβούν στο βουνό μα η καθοδήγηση του ΕΑΜ απέκρουσε το αίτημά τους.

Η εξήγηση που δόθηκε τότε ήταν, για να μη δοθεί αφορμή με την ενέργεια αυτή να κατηγορηθεί το ΕΑΜ ότι στα λόγια ήταν υπέρ της ομαλής δημοκρατικής εξέλιξης ενώ στην πράξη ενίσχυε τον ανταρτοπόλεμο. Μετά την ενέργεια στο Λιτόχωρο και βλέποντας η Κυβέρνηση να φουντώνει το αντάρτικο και αντιμετωπίζοντας το ενδεχόμενο να φύγουν για το βουνό οι αξιωματικοί του πίνακα Β΄ πήρε απόφαση να τους μαζέψει και να τους στείλει εξορία. Ήδη οι στρατηγοί του ίδιου πίνακα Σαράφης, Μπακιρτζής, Καλαμπαλίκης, Τσαμάκος και Ματσούκας, μετά το δημοψήφισμα για την επάνοδο του βασιλιά είχαν σταλεί εξορία στην Ικαρία. Γράφει ο Στέφανος Παπαγιάννης στο βιβλίο του *«Από Εύελπις Αντάρτης»*: *«Γύρω στις 15 Ιούλη 1946 μας έδωσαν από τη στρατιωτική υπηρεσία εντολή να συγκεντρωθούμε στον Πειραιά με αποσκευές εκστρατείας, γιατί τάχα θα πάμε αποστολή! Διαδόθηκε κατάλληλα τότε στον κόσμο ότι σε κάποιο νησί είχε μπει σε λειτουργία κάποια Σχολή και ότι θα μας αποσπάσουν εκεί για επιμόρφωση. Η παρουσία τμήματος χωροφυλακής στο μέρος που συγκεντρωθήκαμε φανέρωνε τι είδους επιμόρφωση μας επεφύλασσε η Κυβέρνηση. Εκεί μας*

χώρισαν σε ομάδες και μπήκαμε σε κάμποσα μικρά καΐκια».

Τόπος εξορίας των Αξιωματικών τα νησιά Φολέγανδρος, Πάρος, Νάξος, Σέριφος, Ικαρία. Η ομάδα εξορίστων της Φολεγάνδρου αρχές Οκτωβρίου 1946 μεταφέρεται στη Νάξο και συναντά την εκεί ομάδα των εξορίστων. Την ενιαία πια ομάδα των εξορίστων ΕΛΑσιτών αξιωματικών στη Νάξο την αποτελούσαν οι παρακάτω:

Συνταγματάρχης ΠΖ: Νίκος ΠΑΠΑΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ. **Συνταγματάρχης ΠΒ**: Γιάννης ΠΥΡΙΟΧΟΣ. **Αντισυνταγματάρχης ΠΖ**:Δημήτρης ΚΟΥΚΟΥΡΑΣ. **Αντισυνταγματάρχης ΠΒ**: Στάθης ΔΕΛΗΒΟΡΙΑΣ, Γιώργος ΚΟΣΜΟΠΟΥΛΟΣ, ΓΙΑΚΟΥΜΕΛΟΣ. **Ταγματάρχης ΠΖ**: Θεόδωρος ΜΑΚΡΙΔΗΣ, ΜΑΝΤΟΥΚΟΣ. **Ταγματάρχης ΠΒ**: Ιάκωβος ΚΑΤΣΟΓΙΑΝΝΟΣ, Μιχάλης ΜΠΑΡΟΥΤΣΟΣ, Ορέστης ΒΑΛΑΛΑΚΗΣ, Γιάννης ΚΑΛΙΣΜΑΝΗΣ, Ηλίας ΜΠΑΛΤΑΣ. **Επίλαρχος**: Βήλος ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ. **Λοχαγός ΠΖ**: Βασίλης ΒΕΝΕΤΣΑΝΟΠΟΥΛΟΣ, Γιάννης ΠΑΛΑΣΚΑΣ, Γιώργος ΣΑΜΑΡΙΔΗΣ, Δημήτρης ΤΣΙΤΣΙΠΗΣ, ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ, Γιώργος ΚΑΤΕΜΗΣ, Γιώργος ΚΑΛΙΑΝΕΣΗΣ. **Λοχαγός ΠΒ**: Στέφανος ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ, Κίμων ΧΑΤΖΗΜΙΧΕΛΑΚΗΣ. **Ιλαρχος:** Αρίστος ΚΑΠΙΤΣΟΠΟΥΛΟΣ. **Υπολοχαγοί ΠΖ**: Μάκης ΤΡΩΓΙΑΝΟΣ, Θεόδωρος ΚΑΛΙΝΟΣ, Ντίνος ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ, Αλέκος ΜΑΝΩΛΑΚΟΣ. **Υπολοχαγός ΠΒ**: Θεοδόσης ΖΕΡΒΑΣ, Χρήστος ΣΤΕΦΟΠΟΥΛΟΣ. **Υπολοχαγός ΜΧ**: Στέφος ΗΛΙΑΔΗΣ. **Υπολοχαγός Διαχείρισης**: Γεράσιμος ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ. **Ανθυπασπιστής**: Κώστας ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ Πέτρος ΜΕΛΑΣ, ΗΛΙΑΚΗΣ.

Όλοι τους πολεμιστές του έπους 1940 και της Εθνικής Αντίστασης.

Η ζωή των Ελλήνων εξορίστων αξιωματικών στη Νάξο τον πρώτο καιρό ήταν δύσκολη. Ο υπομοίραρχος Μπεχράκης, διοικητής Χωροφυλακής και η ντόπια αντίδραση είχαν εξαπολύσει μαύρη προπαγάνδα, κάθε είδους ψέμα και συκοφαντία προκειμένου να κρατηθούν οι εξόριστοι σε απομόνωση από τον πληθυσμό. Μεγάλο μέρος της Ναξιακής κοινωνίας επηρεαζόταν από τα συνεχή ψέματα και τις συκοφαντίες.

Εξαίρεση αποτελούσε η οικογένεια Ηλία Γρατσία (παρατσούκλι Δίφραγκος). Είχε ένα μικρό μαγέρικο στην παραλία της Χώρας κι’ έτρωγαν οι εξόριστοι αξιωματικοί πριν οργανώσουν το δικό τους ομαδικό συσσίτιο. Ήταν από τους Αριστερούς της Νάξου κι’ ο μεγάλος γιός Μιχάλης ήταν τοπικό στέλεχος του ΕΑΜ με δράση στην Κατοχή και αργότερα εξόριστος στο Μακρονήσι με τον αδελφό του Αντώνη. Η οικογένεια Γρατσία συμπαραστάθηκε με στοργή στους αξιωματικούς στις πρώτες δύσκολες μέρες της εξορίας τους.

Μπροστά στο κλίμα τρομοκράτησης της κοινωνίας από τον Μπεχράκη και την ντόπια «εθνικοφροσύνη» οι αξιωματικοί αντέδρασαν.

Γράφει ο Στέφανος Παπαγιάννης στο βιβλίο του: *«Μπροστά στην προσπάθεια να μας κρατήσουν σε απόσταση, χρειάστηκε να αντιδράσουμε πρακτικά, αναπτύσσοντας δική μας πρωτοβουλία. Σ' αυτό μας έδωσε θάρρος το παρακάτω περιστατικό. Βρήκαμε μια ευκαιρία, που μια Κυριακή ηλιόλουστη είχε κατεβεί πολύς κόσμος στην παραλία και ιδιαίτερα πολλά παιδιά. Ένας από εμάς αγόρασε καραμέλες, πλησίασε τα παιδιά και τις πρόσφερε. Οι γονείς τους μας ευχαρίστησαν γι' αυτό και ανταλλάξαμε μαζί τους μερικά φιλικά λόγια. Σαν να έσπασε ο πάγος. Αλλά εκείνο που βοήθησε στο ν' αλλάξουν η στάση και οι διαθέσεις των ντόπιων απέναντί μας ήταν οι συχνές εκδρομές στα γύρω χωριά. Αξιοποιήσαμε και το γεγονός ότι μερικοί από τους εξορίστους ή και μέλη των οικογενειών τους που έρχονταν για επίσκεψη στο νησί παίζανε κάποιο μουσικό όργανο. Ακόμη το ότι μερικοί τραγουδούσαν καλά και ιδιαίτερα τα δημοτικά και τα αντάρτικα τραγούδια. Κάθε Κυριακή λοιπόν επισκεπτόμαστε ένα χωριό και την ώρα που τέλειωνε η λειτουργία στην εκκλησία, καθόμασταν στο κεντρικό καφενείο. Ούζο και τραγούδι, κερνάγαμε και τους θαμώνες του καφενείου και πιάναμε κουβέντα. Η παρουσία μας στα χωριά και περισσότερο τα τραγούδια μας που όλα είχαν πατριωτικό περιεχόμενο, έδιναν μια εικόνα για μας διαφορετική σε σχέση με εκείνη που προσπαθούσαν να δημιουργήσουν οι αντίπαλοί μας. Πέρα απ' αυτό η επίσκεψή μας στα χωριά ήταν ένα ευχάριστο γεγονός μέσα στη συνηθισμένη μονότονη ζωή των κατοίκων. Κάθε φορά όταν φεύγαμε μας ξεπροβόδιζαν με φιλικά λόγια και μας παρακαλούσαν να τους επισκεφτούμε ξανά».*

Αυτή η κουλτούρα ήταν «κεκτημένο» για τους εξόριστους από τη ζωή τους στο Βουνό, στην Ελεύθερη Ελλάδα όπου το ΕΑΜ, για τους κατοίκους της υπαίθρου, είχε δημιουργήσει λαϊκά θέατρα, λαϊκά σχολεία και ότι ήταν δυνατό να εκφραστεί από τη λαϊκή παράδοση, τον πολιτισμό.

Με τις παραπάνω συμπεριφορές οι εξόριστοι κατάφεραν να αλλάξουν την ατμόσφαιρα στη Νάξο και οι σχέσεις τους με τον ντόπιο πληθυσμό πήραν φιλικό χαρακτήρα και οι ψευτιές και οι συκοφαντίες των αντιπάλων δεν έπιαναν πια τόπο. Είχαν κερδίσει τη φιλία και την εκτίμηση μεγάλου μέρους της Ναξιακής κοινωνίας. Δεν είναι τυχαίο που το 1958 στο Στρατοδικείο που δικαζόταν ο Στέφανος Παπαγιάννης για την απόδραση των δώδεκα εξορίστων εμφανίστηκε αυθόρμητα ο Ναξιώτης Βουλευτής Αντώνης Μπαρότσης μάρτυρας υπεράσπισης και επαίνεσε στο δικαστήριο τη στάση των Αξιωματικών στο νησί. Προφανώς η παρουσία του συμβόλιζε και τα αισθήματα σημαντικού μέρους της Ναξιακής κοινωνίας. Οι αξιωματικοί έμεναν οι περισσότεροι στο Κάστρο στο οίκημα λεγόμενο «Βενετσιάνικο Παλάτι» και λίγοι στην περιοχή της Γρότας.

Η ζωή τους κυλούσε με μελέτη, εκμάθηση ξένων γλωσσών, διαλέξεις και άλλες ομαδικές

μορφωτικές προσπάθειες. Ακόμη έπαιζαν και θεατρικά έργα. Αρκετό χρόνο αφιέρωναν στην παρακολούθηση της πολιτικής κατάστασης της χώρας.
Ο Βασίλης Βενετσανόπουλος γράφει στο βιβλίο του «ΠΑΡΩΝ». *«Για τους εξόριστους αξιωματικούς η ζωή τους μακριά από την εξέλιξη των γεγονότων στην Ελλάδα ήταν στενόχωρη. Βάραινε γι' αυτό ιδιαίτερα και ο εθελοντικός κατά κάποιον τρόπο εκτοπισμός τους. Αρκετές φορές στη διάρκεια των διαφόρων εκδηλώσεών τους έμπαινε το ζήτημα αυτό και κάπως σαν παράπονο. Επίσης από μερικούς έμπαινε αυθόρμητα και ζήτημα δραπέτευσής τους, που αν επέτρεπε το Κόμμα, θα μπορούσε θαυμάσια να οργανωθεί με επιτυχία. Γενικά οι συζητήσεις για φευγιό και αντάρτικο δεν σταμάτησαν ποτέ. Άλλοτε γίνονταν με πολλή οξύτητα κι άλλοτε με σχετική ηρεμία».*

Αρχές Απρίλη 1947, έφθασε στη Νάξο με το πλοίο της γραμμής μια νέα λυγερή Ναξιώτισσα της Αθήνας, η Γιούλη Υδραίου το γένος Σοφικίτη από το Σαγκρί σήμερα χήρα του αείμνηστου δημοσιογράφου – συγγραφέα και αγωνιστή της Αριστεράς Σπύρου Λιναρδάτου. Η ίδια αγωνίστρια της ΕΠΟΝ και του Εφεδρικού ΕΛΑΣ που «γεύτηκε» τις συνέπειες της αγωνιστικής της δράσης στις φυλακές και τους τόπους εξορίας στην μετεμφυλιοπολεμική περίοδο και στην εφτάχρονη δικτατορία. Κουβαλούσε στην τσάντα της ένα σημαντικό μήνυμα.

Το μήνυμα, μικρό σημείωμα, ήταν κατάλληλα τοποθετημένο μέσα στο τσόφλι ενός αμυγδάλου με την εντολή να δοθεί στον λοχαγό Στέφανο Παπαγιάννη, άγνωστο πρόσωπο στην κομίστρια. Γνώριζε όμως από τον εφεδρικό ΕΛΑΣ το συνεξόριστο του Παπαγιάννη Επίλαρχο Βήλο Παπαδόπουλο και ζήτησε από τον συγγενή από τη μητέρα της ταχυδρομικό υπάλληλο Σπύρο Λογαρά να τον ειδοποιήσει για μια συνάντηση μαζί της με πολλή προφύλαξη.

Έτσι έφθασε το σημείωμα στα χέρια του Παπαγιάννη. Γράφει ο ίδιος στο βιβλίο του: *«Το σημείωμα απευθυνόταν προσωπικά σε μένα, γιατί ήξεραν ότι μόνο εγώ γνωρίζω τον γραφικό χαρακτήρα του αποστολέα. Ήταν από το μέλος του Π.Γ. του ΚΚΕ Στέριο Αναστασιάδη που πιάστηκε αργότερα από την Ασφάλεια και εκτελέστηκε με άλλα μέλη της Κ.Ε. Στο σημείωμα δινόταν εντολή να προετοιμαστούν εντελώς μυστικά δώδεκα αξιωματικοί για μια πρώτη αποστολή στο βουνό. Ότι αργότερα θάρθει στο νησί κρυφά ένα καΐκι να τους παραλάβει. Ταυτόχρονα ορίζονταν τριμελής επιτροπή από μένα τον Βασίλη Βενετσανόπουλο και τον Δημήτρη Κούκουρα για να κανονίσει τις λεπτομέρειες της προετοιμασίας. Την παραπάνω εντολή την πληροφορήθηκαν μόνο οι δώδεκα που θάπαιρναν μέρος στην απόδραση. Κρατήθηκε μυστική από τους υπόλοιπους, όχι γιατί δεν υπήρχε εμπιστοσύνη, αλλά γιατί γι' αυτές τις περιπτώσεις έπρεπε πάντα να τηρείται αυστηρά η αρχή «ο καθένας να ξέρει μόνο*

ότι αφορά αυτόν τον ίδιο και τίποτα παραπάνω». Πέρα όμως απ' αυτό και η επιλογή δώδεκα μόνο από το σύνολο θα προκαλούσε έτσι κι αλλιώς παράπονα και στενοχώρια στους άλλους».

Οι δώδεκα επιλεγέντες να αποδράσουν αξιωματικοί ήταν οι πιο κάτω:

• Αντισυνταγματάρχης ΠΤ Δημήτρης ΚΟΥΚΟΥΡΑΣ,
• Ταγματάρχης ΠΒ Γιάννης ΚΙΛΙΣΜΑΝΗΣ,
• Λοχαγός ΠΖ Γιώργος ΣΑΜΑΡΙΔΗΣ,
• Λοχαγός ΠΖ Βασίλης ΒΕΝΕΤΣΑΝΟΠΟΥΛΟΣ,
• Λοχαγός ΠΖ Γιώργος ΚΑΛΙΑΝΕΣΗΣ,
• Λοχαγός ΠΖ Γιώργος ΚΑΤΕΜΗΣ,
• Λοχαγός ΠΒ Κίμων ΧΑΤΖΗΜΙΧΕΛΑΚΗΣ,
• Υπολοχαγός ΠΒ Χρήστος ΣΤΕΦΟΠΟΥΛΟΣ,
• Υπολοχαγός ΠΒ Θεοδόσης ΖΕΡΒΑΣ,
• Υπολοχαγός ΠΖ Θεόδωρος ΚΑΛΛΙΝΟΣ,
• Ανθυπασπιστής Κώστας ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ και
• Λοχαγός ΠΒ Στέφανος ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ.

Οι δώδεκα πιο πάνω αξιωματικοί προετοιμάζονταν με μυστικότητα και περίμεναν σε επιφυλακή το καΐκι που θα τους έπαιρνε.

Εκείνες τις μέρες της αναμονής ήρθε διαταγή στην Διοίκηση Χωροφυλακής από το Υπουργείο να διαλυθεί η ομάδα των εξορίστων στη Νάξο και να σκορπιστούν ανά δύο ή τρεις στα γύρω χωριά. Έτσι προέκυψε ξαφνικά σοβαρός κίνδυνος να ματαιωθεί εν μέρει ή ολοκληρωτικά η αποστολή γιατί θα ήταν πρακτικά αδύνατο να περιμένει το καΐκι που θα προσέγγιζε κρυφά στο νησί να συγκεντρωθούν και οι δώδεκα.

Πλησίαζε η γιορτή του Πάσχα και οι εξόριστοι παρακάλεσαν τον Υπομοίραρχο να αναβάλει την εκτέλεση της διαταγής για μετά το Πάσχα ώστε να γιορτάσουν όλοι μαζί στην πόλη. Ο Μπεχράκης ανυποψίαστος και μόνος του ή με την έγκριση του κέντρου έκανε δεκτό το αίτημα.

Το καΐκι ήρθε σε λίγες ημέρες στις 15 Απρίλη 1947. Προφασίστηκε ο καπετάνιος (ήταν στην κατοχή στον ΕΛΑΝ και είχε πολλή εμπειρία με επιτυχίες σε τέτοιες αποστολές) ότι ήρθε ν' αγοράσει πατάτες. Κατά το σούρουπο κινήθηκε ΒΔ και στο λιμανάκι των Αη Γιάννηδων που ο κάβος του κάνει στροφή κι είναι αθέατο από την πόλη, έδεσε. Εκεί περίμεναν οι δώδεκα

εξόριστοι, επιβιβάστηκαν και σαλπάρισαν στην ελευθερία.

Η απόδραση έγινε γνωστή στον Υπομοίραρχο την επόμενη ημέρα, με σκόπιμη καθυστέρηση ωρών, στην καθημερινή αναφορά παρουσίας των εξορίστων. Ο Μπεχράκης στο άκουσμα της απουσίας των δώδεκα μόλις που γλύτωσε το εγκεφαλικό αναλογιζόμενος τις ευθύνες του. Αρχικά σκέφτηκε απόδραση στο εσωτερικό και απειλή δημιουργίας αντάρτικου στη Νάξο. Το συνδύασε με τις επισκέψεις των αξιωματικών τις Κυριακές στα χωριά. Ο ίδιος συνεπικουρούμενος και με τη ντόπια αντίδραση εξαπέλυσε μια χωρίς προηγούμενο τρομοκρατία. Συλλήψεις, ανακρίσεις, ξυλοδαρμοί κράτησαν για πολύ χρόνο. Θύματα οι Αριστεροί της Πόλης μα και πολίτες, ανεξάρτητα ιδεολογίας, που έκαναν παρέα με τους αξιωματικούς.

Οι αριστεροί Μιχάλης Γρατσίας, οι ράφτες Γιάννης και Μιχάλης Μαργαρίτης, ο Γιώργος Φραγκουδάκης μα και πολίτες, άσχετοι με αριστερή ιδεολογία όπως ο Νίκος Τριαντάφυλλος, ο Νίκος Φραγκουδάκης (φαγιάς) βίωσαν για μέρες την τρομοκρατία που εξαπολύθηκε.

Η επιχείρηση απόδραση σχεδιάστηκε να ολοκληρωθεί σε 4-5 ημέρες. Μα οι απρόβλεπτες δυσκολίες ανέτρεψαν τον αρχικό σχεδιασμό και χρειάστηκαν 15 ημέρες με κινδύνους και απώλειες για την ομάδα των δώδεκα. Η πορεία του καϊκιού κράτησε 36 ώρες με στάσεις στην Πάρο και την Άνδρο για εφοδιασμό με λίγα τρόφιμα από συνδέσμους των νησιών αυτών που είχαν από πριν ενημερωθεί. Ο έμπειρος καπετάνιος του καϊκιού προδόθηκε από σοβαρή βλάβη της μηχανής που χρειαζόταν συνεργείο για να αποκατασταθεί. Η βλάβη του καϊκιού ανέτρεψε τον αρχικό σχεδιασμό της επιχείρησης. Αυτός ήταν να αποβιβασθούν οι αξιωματικοί λίγο πριν από το στενό του Ευρίπου για να περάσει ελεύθερο το πλοίο από τον έλεγχο να προχωρήσει η ομάδα πεζή μέχρι σε προκαθορισμένο σημείο, να επιβιβαστούν ξανά για να τους μεταφέρει σε περιοχή ελέγχου από τις αντάρτικες ομάδες. Η βλάβη του καϊκιού τους ανάγκασε να αποβιβαστούν νωρίτερα προς το μέρος της Στερεάς Ελλάδας, σε άγνωστο γι’ αυτούς έδαφος, με μόνα βοηθήματα ένα χάρτη της περιοχής μεγάλης κλίμακας και μια πυξίδα. Πορεύονταν προς τον βοριά μόνο νύχτα. Την ημέρα ακινησία. Συνάντησαν φοβισμένους χωρικούς και ενέδρες ΜΑΥδων που τις ξεπέρασαν με ψυχραιμία και την πίστη τους στην επιτυχία του σκοπού.

Σ’ αυτή τη δύσκολη επιχείρηση σημειώθηκαν δύο απώλειες: Ο Αντισυνταγματάρχης Δημήτρης ΚΟΥΚΟΥΡΑΣ, ο αγαπημένος μπαρμπα-Μήτσος των εξορίστων, σακάτης στο πόδι από πολεμικό τραύμα, κάπου παραπάτησε και στραμπούλισε το γερό με αποτέλεσμα να μην μπορεί να προχωρήσει. Οι σύντροφοί του τον μεταφέρουν μέχρις ενός σημείου και σκέπτονται να ζητήσουν βοήθεια από τους ντόπιους: Ο Στέφανος Παπαγιάννης γράφει γι’

αυτό: *«Εκεί στα μαντριά όπως ήταν νύχτα, πλησίασε ο Κώστας Αντωνόπουλος και ρώτησε με τρόπο για κάποιο τσέλιγκα, που ήξερε πως είχε το στέκι του σ' εκείνα τα μέρη από ένα αδελφό του που στον ΕΛΑΣ υπηρετούσε στο τμήμα του. Έμαθε ότι είχε το σπίτι του κάπου στην πλαγιά και ξεκινήσαμε για εκεί, αφήνοντας προσωρινά τον μπάρμπα-Μήτσο σε κάτι βράχια κοντά στη δημοσιά. Να προσθέσω εδώ ότι στη διάρκεια της νύχτας έκαναν την εμφάνισή τους στην περιοχή αυτοκίνητα με χωροφύλακες και ΜΑΥδες. Ευτυχώς ο τσέλιγκας ήταν στο σπίτι του και δέχτηκε να βοηθήσει. Το μόνο που ζήτησε ήταν να πάνε οι αντάρτες σε καμιά δεκαπενταριά μέρες να τον παραλάβουν. Το μέρος αυτό λεγόταν Κονάκια κοντά στο χωριό Μαρτίνο Φθιώτιδας. Έστειλε ένα μουλάρι μ' ένα δικό του στο μέρος που τον είχαμε αφήσει κι εμείς φύγαμε γρήγορα για να απομακρυνθούμε όσο ακόμα ήταν νύχτα».*

Ο τσέλιγκας συνελήφθη από προδοσία και υπέστη φρικτά βασανιστήρια. Ο μπάρμπα-Μήτσος αβοήθητος συνελήφθη και οδηγήθηκε στη Λαμία. Στο Έκτακτο Στρατοδικείο με γενναιότητα ανέλαβε εξ' ολοκλήρου την ευθύνη της απόδρασης. Εκτελέστηκε με το ένα πόδι γονατισμένο αφού δεν μπορούσε να σταθεί όρθιος!

Η δεύτερη απώλεια ήταν ο Λοχαγός Κίμωνας ΧΑΤΖΗΜΙΧΕΛΑΚΗΣ. Σε ενέδρα των ΜΑΥδων, αποκοιμισμένος πάνω σε βράχια, ξύπνησε από τους πυροβολισμούς, χάνει την επαφή με τους συντρόφους του. Δεν άργησε να τον συλλάβουν και να τον παραπέμψουν στο Έκτακτο Στρατοδικείο. Στάθηκε όμως τυχερός, αφού οι γονείς του, πολιτικοί φίλοι ισχυρού πολιτικού, κατάφεραν με τη διαμεσολάβησή του η ποινή του να είναι ισόβιος κάθειρξη.

Στις 30 Απρίλη, 15 μέρες από την απόδρασή τους από τη Νάξο ήρθαν σε επαφή με τα Αντάρτικα Σώματα της Αυτοάμυνας. Στη συνέχεια θα οδηγηθούν στο Στρατηγείο του Δ.Σ.Ε. (Δημοκρατικός Στρατός Ελλάδας) που έδρευε τότε στη Ρούμελη και θα πλαισιώσουν Επιτελεία και Μονάδες του. Όλοι τους θα σταθούν ηρωικά μέχρι την ήττα στο Γράμμο και θα γευτούν την πολύχρονη πίκρα της ξενιτιάς πάντα δοσμένοι στην ιδεολογία τους και στο όνειρό τους για μια ανεξάρτητη και κοινωνικά δίκαιη πατρίδα. Ο Νόμος της Αναγνώρισης της Εθνικής Αντίστασης θα τους δικαιώσει βαθμολογικά κι αυτό θα το εισπράξουν σαν δικαίωση των αγώνων τους, των αγώνων του ελληνικού λαού.

Σήμερα στους πολύ δύσκολους καιρούς για τον τόπο και το λαό, που ακυρώνονται μία-μία οι κατακτήσεις από αιματηρούς αγώνες που ακούγεται από τα πλέον υπεύθυνα χείλη η απειλή απώλειας τμήματος της εθνικής μας κυριαρχίας, η αναφορά στους αγώνες και τους αγωνιστές εκείνης της εποχής για Εθνική Ανεξαρτησία και κοινωνική δικαιοσύνη είναι περισσότερο από επίκαιρη.

Πηγές:

• ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ ΣΤΕΦΑΝΟΥ, Από Εύελπις Αντάρτης, ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ, Αθήνα 1991.

• ΒΕΝΕΤΣΑΝΟΠΟΥΛΟΥ ΒΑΣΙΛΗ, «Παρών» Μια ζωή στην πρώτη γραμμή, ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ, Αθήνα.

• Αφήγηση της Γιούλης Λιναρδάτου στον συγγραφέα στις 2 Απριλίου 2010.

• Αφήγηση στον συγγραφέα του Μιχάλη Ηλ. Γρατσία, εκδότη εφημερίδας «Τ’ ΑΠΕΡΑΘΟΥ» στις 10 Δεκέμβρη 2009.

• Αφήγηση στον συγγραφέα του Γιάννη Μαργαρίτη, συνταξιούχου Τραπεζιτικού, στις 15 Απρίλη 2010.